

відбору; утвердження демократичних цінностей; людська гідність, свобода, відповідальність; інклюзія.

11. Розвиток особистості та умов для її формування: замість «навченої безпорадності», плекання самостійності, незалежного мислення; навчання справлятися зі стресом та напругою, педагогічні задачі вирішуються в атмосфері психологічного комфорту й підтримки; неупереджене та справедливе ставлення до кожного учня, подолання будь-яких форм дискримінації; плекання в учнів гідності, оптимізму, сильних рис характеру та чеснот.

12. Плекання здоров'я дітей: формування здорового способу життя; створення умов для фізичного й психоемоційного розвитку.

13. Безпека: перетворення освітнього закладу на безпечне місце, де немає насильства і цькування [4, с.15]

Висновки. Отже, важливо усвідомлювати, що система цінностей не є лише результатом впливу соціокультурного середовища, економічних і політичних факторів. Вона також є формою самосвідомості та самовираження внутрішніх сил і уявлень особистості, які пов'язані з її потребами, інтересами та мотивацією поведінки. Система цінностей залежить як від характеру та обсягу інформації про культурні цінності, їх сутність, функції і властивості так і ефективності освітньо-виховної системи суспільства. Система цінностей у суспільстві загалом, є орієнтиром у формуванні світогляду та духовного світу людини, а прагнення до їхнього володіння є важливою умовою для отримання необхідного життєвого досвіду та соціалізації, яка починається у родині та продовжується у дошкільному навчальному закладі, потім в школі та вищих навчальних закладах.

Список використаних джерел та літератури

1. Васютинський В. О. Ціннісно-орієнтаційні площини сучасного українського суспільства. *Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України*. 2006. Т. 8. Вип. 6. С. 40–45.

2. Левківська К. В. Ціннісні засади діяльності освітніх закладів: навчально-методичний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2017. 136 с.

3. Пляка, С. М., Федорова, Ю. В. Цінності як орієнтир у Новій українській школі. Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників в умовах неперервної освіти: науково-методичний вісник. 2022. № 58. С. 89–101.

4. Сидоренко В. В. Концептуальні засади Нової української школи: ключові компетентності, ціннісні орієнтири, освітні результати. *Методист*. 2018. № 5. С. 4–21.

5. Стасевська О. А. Система цінностей як основа буття сучасного українського суспільства. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2014. № 1 (20). С. 62–76.

Кондратюк Юлія,
учитель математики
Гімназії №4
Шепетівської міської ради
Хмельницької області

Громадянська компетентність як основний чинник формування відповідального громадянина на уроках математики

У даній статті проаналізовано питання громадянської компетентності та її роль у формуванні відповідального громадянина через уроки математики. Головне завдання сучасної освіти не лише надати учням знання, сформувати необхідні компетенції, а й формувати інтелектуально розвинену особистість готову протистояти суспільним викликам. Виховувати патріотичну свідомість можна шляхом ознайомлення учнів з іменами та біографіями видатних учених, що створювали математику, зокрема видатних українських математиків, повагу до національної культури України.

Ключові слова: громадянські знання, громадянські вміння, громадянські чесноти, складові громадянської компетентності.

Виховати патріота – означає наповнити повсякденне життя підлітка благородними почуттями, які забарвлювали б усе, що людина в цьому віці пізнає і робить.

В. О. Сухомлинський

Одним із найактуальніших завдань сучасної освіти і виховання в країні є створення умов для формування людини-громадянина, для якої демократичне громадянське суспільство є осередком для розкриття її творчих можливостей, задоволення особистих та суспільних інтересів. Людина має не лише біологічну, а й соціальну природу, належить до певного суспільства, користується певними правами, які їй гарантує держава. Водночас людина має дотримуватися встановлених у конкретному суспільстві норм. Ці норми дають можливість співіснувати з іншими та розвиватися кожному її члену. Громадянська відповідальність у членів певного суспільства не лише зобов'язує до виконання норм та обов'язків, а й створює умови для самореалізації кожного громадянина. Успішний, патріотичний, моральний громадянин дбаючи про свій професійний розвиток, власну сім'ю, родину – уже дбає й про країну. Тому, навчальний заклад має на меті через всі освітні галузі, і в тому числі й через математичну, підготовку молоді до активної участі в житті демократичного суспільства і формування її громадянської компетентності. Під компетентністю людини розуміють спеціальним шляхом структурований (організований) набір знань, умінь, навичок і ставлень, що дають їй змогу ефективно здійснювати діяльність або виконувати певні функції, забезпечуючи розв'язання проблем і досягнення певних стандартів у галузі професії або виду діяльності. Такі набори знань, умінь, навичок і ставлень набуваються як протягом життя, так і у процесі навчання. Сформована компетентність дозволяє людині визначити, (розпізнати) і ефективно, успішно розв'язати, незалежно від ситуації, проблему, що є характерною для певної сфери чи виду діяльності. Під час навчання у школі в учня має бути сформований певний рівень готовності до дорослого життя, певна сукупність характеристик, так би мовити, життєва компетентність, що має забезпечити молодій людині здатність орієнтуватись у сучасному суспільстві, швидко реагувати на запити часу, ефективно та успішно самореалізуватись за шкільними дверима. Оскільки життя сьогоденного суспільства є складним і багатограним, щоб стати успішною людиною, учень має набути компетентності у різних його сферах: політичній, економічній, духовній, соціальній тощо. Тому в теорії компетентного підходу до навчання висувається положення про систему компетентностей, які формуються у школярів за роки навчання. Проте, для того, щоб поставити перед педагогічним колективом чіткі і зрозумілі завдання з розвитку громадянської компетентності - необхідною є чітка відповідь на цілу низку питань як стосовно змісту освіти, так і організації навчального процесу і шкільного життя в цілому[1]. Практики й експерти твердять – щоб стати відповідальними активними громадянами, учні мають розвивати не лише знання й розуміння політичної та правової системи та інститутів, а й володіти такими навичками, як: формулювати, комунікувати й відстоювати власну думку, бути впевненими в собі, розвивати емпатію, бути готовими діяти чи утримуватись від необдуманих дій у ситуації невизначеності, співпрацювати з різними людьми, поважати себе й інших[2]. В першу чергу кожен заклад має сформувати складові громадянської компетентності людини, серед яких:

- громадянські знання, на основі яких формуються уявлення про форми і способи життя і реалізації потреб і інтересів особистості в політичному, правовому, економічному, соціальному та культурному просторі демократичної держави взагалі, та української зокрема;
- громадянські вміння та досвід участі в соціально-політичному житті суспільства і практичного застосування знань;
- громадянські чесноти – норми, установки, цінності й якості, притаманні громадянину демократичного суспільства.

Такі складові формуються й на уроках математики, де освітній процес має викликати в учнів якомога більше позитивних емоцій, а її зміст – бути націленим на виховання порядності, старанності, систематичності, послідовності, посидючості і чесності.

Виховувати патріотичну свідомість можна шляхом ознайомлення учнів з іменами та біографіями видатних учених, що створювали математику, зокрема видатних українських математиків, повагу до національної культури України. Виховувати розуміння ролі математики в житті, розуміння важливості математичних знань, як у повсякденному житті так і в укріпленні оборонної мощі нашої країни, адже арифметика і геометрія потрібні кожному воїну.

Становлення учнів як свідомих громадян вимагає партнерської взаємодії усіх зацікавлених сторін – як учнів, учителів, шкільної адміністрації, так і батьків, представників місцевої влади і громадянського суспільства – у різних сферах діяльності школи. Саме комплексне поєднання освітніх заходів, включаючи практичний досвід реальної демократії в школі, – запорука виховання відповідальних громадян, які беруть активну участь у житті суспільства[1].

Для розкриття поняття громадянської компетентності важливе значення має аналіз поняття громадянськості. Громадянськість це певна позиція людини щодо своєї держави та народу. Ця позиція проявляється у громадянському самовизначенні особистості. Йдеться насамперед про відчуття єдності із своєю державою та суспільством, готовністю долати життєві труднощі[3]. Процес розвитку і формування громадянина – це процес розвитку особистості, в якій органічно поєднуються високі моральні чесноти, громадянська зрілість, патріотизм, професійна компетентність, активність, творчі начала, почуття обов'язку й відповідальності перед самим собою та суспільством. Згідно з Концепцією громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності педагогам необхідно визначити завдання з формування громадянської компетентності на кожному ступені освіти. Зокрема, в початковій школі потрібно створити умови для формування елементарних знань про державу, закони, право і відповідальність людини і громадянина, ознайомити учнів з основними моральними цінностями і нормами поведінки. На цьому ступені необхідно розвинути такі комунікативні уміння дитини, що дозволяють їй інтегруватися в оточення, в класний і шкільний колектив, сім'ю а через нього в суспільство, насамперед уміння спілкуватись і розв'язувати конфліктні ситуації через діалог, математичну компетентність. А також закласти на цьому ступені й основи ціннісних орієнтацій свідомого громадянина. В основній школі, одночасно поглибити знання та цінність, насамперед морально-етичної, складової громадянської компетентності, наголос повинен бути зроблений на соціальну складову, що забезпечує учнів знаннями і навичками, які необхідні для участі у житті класу, школи, громади учні мають орієнтуватися в поняттях: співпраця, співробітництво, комунікації, повага до інших, толерантність, права та обов'язки, плюралізм, розв'язання конфліктів, громадянське суспільство, відповідальність. У старшій школі потрібно сконцентрувати увагу на політологічних, правових й економічних аспектах громадянської компетентності, які передбачають глибоке розуміння учнем сутності демократії, форм участі громадян у житті суспільства і держави, їхніх прав і обов'язків, прав і свобод людини, форм і функцій державної влади, процесів прийняття рішень та контролю за ними, суті ринкових відносин, економічних чинників розвитку демократичного суспільства[2]. Особливістю формування громадянських умінь на цьому рівні освіти є здатність учня свідомо застосовувати набуті знання, уміння та навички для вирішення проблем власного життя, життя громади, держави і суспільства, орієнтуючись на цінності громадянського суспільства.

Для того, щоб сприяти формуванню в учнів громадянської компетентності на уроках математики можна пропонувати учням задачі про: права і обов'язки громадянина України, права людини і механізми їх захисту, права дитини; роль законів у житті суспільства і готовність свідомо приймати і добровільно виконувати існуючі закони; сутність демократії, демократичні цінності, демократичну державу і активну участь громадян в її житті, роль засобів масової інформації у суспільному житті; громадянську ідентифікацію, прийняття суспільних рішень і форми участі громадян у житті громади і суспільства в цілому, контроль громадян над владою; вмотивованість до суспільно значимих дій і вчинків, уміння передбачати наслідки своїх дій і вчинків, усвідомлення власної відповідальності за все

навколишнє, необхідність допомагати іншим; основи співпраці та спілкування з іншими людьми, шляхи розв'язання конфліктних ситуацій, толерантне ставлення до інших людей систему загальнолюдських і національних цінностей, повагу до державних символів, історії, культури[2].

Безперечно, сучасна молодь потребує готовності до життя у відкритому європейському суспільстві, соціальної активності, громадянської компетентності, усвідомлення своєї ролі в житті та впевненості в тому, що вона може позитивно впливати на зміни в соціумі. При цьому важливого значення набуває безпечне, вільне від насильства і соціальних бар'єрів та ефективно освітнє середовище, яке забезпечує сприятливі умови для активної участі учнів у житті школи, ставить права і потреби дитини у центр освітнього процесу.

Список використаних джерел та літератури

1. Формування громадянської відповідальності учнів на уроках математики / https://lib.iitta.gov.ua/714626/1/№9_2017%20с.%207-13.pdf
2. Формування громадянської компетентності на уроках математики <https://padiak-maria3.webnode.com.ua//formuvannya-gromadyanskoji-kompetentnosti-na-urokakh-matematiki/>
3. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/01/KONTSEPTSIYA-ROZVYTKU-GROMADYANSKOYI-OSVITY-V-UKRAYINI.pdf>

Костанецька Людмила,
вихователь
закладу дошкільної освіти №12 «Ялинка»
Шепетівської міської ради
Хмельницької області

Формування громадянської компетентності дітей дошкільного віку в умовах сьогодення

У статті розглянуто проблему формування громадянської компетентності у дітей дошкільного віку в сучасних умовах. Виділено головні складові успіху у цьому процесі: розвиток етичного мислення та поведінки, навчання співпраці та розв'язання проблем, постійна взаємодія з батьками та адаптація до змін. Описано досвід роботи з формування громадянської компетентності у дошкільних дітей та використання інноваційних методів. Автор наголошує на важливості цього процесу для забезпечення зростання нового покоління громадян, здатних активно діяти у суспільстві та впливати на його розвиток у майбутньому.

Ключові слова: моральний клімат, єдність, компетентність, громадянське виховання, середовище.

У сучасних умовах, коли світ змінюється надзвичайно швидко і вимагає від людини різноманітних компетенцій, важливим завданням стає формування громадянської компетентності дітей від раннього віку. У дитинства закладається основа для подальшої успішної адаптації в суспільстві, тому формування громадянської компетентності має велике значення.

Сучасна Концепція національного виховання наголошує на важливості національної спрямованості освіти, її органічної єдності з національною історією і традиціями, на збереженні і збагаченні культури українського народу.

Зважаючи на те, що в період дошкільного дитинства закладаються основи свідомості й самосвідомості, а також ті риси характеру, які визначатимуть особистість, цей вік має виключне значення для громадянського виховання.

До основних завдань громадянського виховання дошкільників належать – навчити дітей:

- любити свій народ таким, яким він є, з його сильними і слабкими сторонами;
- шанувати не лише героїчне минуле України, а й непрості будні сьогодення;